

Вплив історичного розвитку держави на формування її воєнно-економічного потенціалу

Микола Ткач * ^A; Іван Аблазов ^A; Ігор Комарницький ^A

^A Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, проспект Повітрофлотський, 28, м. Київ, 03049, Україна

Received: September 02, 2020 | Revised: October 20, 2020 | Accepted: October 31, 2020

JEL Classification: B15, D04, E17.

DOI: 10.33445/sds.2020.10.5.4

Анотація

Стаття є цікавою для фахівців, як в економічній так і в оборонній сферах, які займаються дослідженням питань щодо забезпечення воєнно-економічних потреб держав, як в мирний, так і у воєнний час. Метою статті є дослідження залежностей у розвитку економічного потенціалу держави та нарощенню її воєнної могутності, на прикладі історичного розвитку Великобританії. Поставлене наукове завдання вирішувалося шляхом визначення тенденцій у соціально-економічному та політичному розвитку Великобританії. В процесі досягнення мети дослідження використані наступні методи наукового пізнання: історичної аналогії, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, системного підходу.

Проведений аналіз джерел свідчить, що питанням розвитку воєнно-економічного потенціалу держав приділяється надзвичайно велика увага, особливо інтерес до цього питання почав зростати з початком війни в Сирії та Україні. Переважна більшість держав світу поступово збільшують свої оборонні бюджети, тим самим нарощуючи глобальну воєнну могутність та напругу. Питанням воєнної могутності все більше приділяється увага вищого політичного керівництва передових держав світу, що не може не викликати інтерес у науковців. Дослідження історичних аналогій, ідентичних подій в минулому, можуть допомогти виявити закономірності та спрогнозувати сценарії майбутніх подій, що допоможе державам краще підготуватися до потенційних загроз.

В статті проведено аналіз розвитку соціально-економічного та політичного устрою Великобританії на протязі сотень років, виявлено певні тенденції та закономірності їхнього впливу на воєнно-економічний потенціал держави.

Ключові слова: економічний потенціал, воєнний потенціал, воєнно-економічний потенціал, національна могутність, економічна могутність, воєнна могутність.

Постановка проблеми

Якщо розглядати середовище функціонування воєнно-економічного потенціалу (ВЕП), то тут слід розуміти, що в кожній державі він функціонує зі своїми особливостями. Така ситуація пов'язана не тільки з його величиною чи ступенем розвитку економіки, а й з історичним розвитком держави. На систему ВЕП впливає географічне положення держави, національна культура, історичний розвиток галузей економіки, розвиток науки та технологій, як рушійної сили економіки та шлях

розвитку нації, тобто сукупність принципів або філософії за якою формувалися і формуються взаємовідносини в суспільстві.

В економічній науці існує дві концепції методологічного індивідуалізму та методологічного холізму. Ці концепції є цікавими для якісного дослідження ВЕП держави, як явища. Згідно цих концепцій економічний розвиток країн відбувається за двома моделями – “індивідуалізм” (англійська економічна традиція) та “холізм” (німецька економічна

* Corresponding author: к.т.н., начальник кафедри, e-mail: nyck1985@ukr.net, ORCID: 0000-0002-8832-1268

традиція).

Цікавим є саме на базі вказаних концепцій дослідити етапи соціально-економічного розвитку Великобританії використовуючи її історичний досвід та існуючі дослідження в

цьому напрямку. Такий підхід допоможе знайти певні закономірності в розвитку економічної системи та суспільства, а в подальшому і їхнього впливу на формування ВЕП держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз існуючих досліджень показує, що питанням соціально-економічного розвитку, як окремих країн, так і світу, присвячена велика кількість наукових праць. Завжди поставало питання що є первинним драйвером в розвитку суспільства – окремий індивід чи колектив? Слід зазначити, що інтерес до цих питань поступово збільшується по всьому світу, що говорить про їхню актуальність. До основних публікацій з методологічного індивідуалізму та холізму можна віднести наступні: А. Сіміт (в контексті зародження капіталістичної економіки); Ч. Тернер та А. Тромпернаарс (щодо моделей капіталізму в деяких державах

світу); Ф. Гаєк (щодо сили індивідуального розуму); Л. Мізес (дослідження соціальних інститутів); Дж. Холдейн (заснування філософського напрямку холізму); Дж. Лок (розробив теорію походження держави яка базується на суспільному договорі) та ін.

Актуальність питань економічного розвитку країн та могутності їхніх держав актуальна і в наш час, причому цікавість до цих питань з часом тільки зростає. У зв'язку з цим існує потреба у продовженні досліджень закономірностей та залежностей їхнього розвитку в різних соціальних системах.

Постановка завдання

Метою статті є виявлення закономірностей у розвитку соціальної, економічної та політичної систем, як базису для розвитку

воєнно-економічної могутності держави, на історичному досвіді розвинених країн світу.

Виклад основного матеріалу

В економічній науці існує дві концепції методологічного індивідуалізму та методологічного холізму. Англійська економічна традиція розглядала економічний інтерес окремого індивіда, а німецька визначила пріоритетом інтереси суспільства. Відповідно ці концепції в подальшому вплинули на формування економічних моделей різних країн світу. Умовно світ можна поділити на дві частини – перша обрала шлях розвитку через індивідуалізм (країни західної культури), а друга холізм (колективізм).

Індивідуалізм говорить про те, що центром є людина, її права та свободи, де суспільство складається тільки з людей та їх вчинків, і над ними не існує ніяких надіндивідуальних сутностей [1]. Прибічники холізму говорять про те, що ціле (суспільство) є дечим більшим ніж сума його складових, за Гегелем “тільки ціле має значення”, тобто для блага суспільства можна жертвувати окремими індивідами або

окремими складовими системи.

Такі вчені, як Ф. Хаєк, Б. Бруцкус, К. Поппер, зв'язують онтологічний холізм (колективізм) з певною ідеологічною позицією – ворожість до економічного і політичного лібералізму, прихильність до теорії планування соціально-економічного розвитку та авторитаризму.

Одним із радикальних індивідуалістів був Макс Вебер, який стверджував, що індивіди створюють колективні органи, саме вони є атомами соціального світу. Вебера цікавили дії індивідів – соціальні або важливі дії, та несвідомі дії або автоматичні [2].

Джон Лок в своїй праці «Два трактати про державну владу» [3] розробив теорію походження держави, яка заснована на суспільному договорі, який заключили всі громадяни, а при порушенні договору громадяни мали право вимагати його перегляду адже саме вони є верховною владою.

Система ринкової економіки яку створив англійський мислитель та економіст Адам Сміт спирається на концепцію індивідуалізму. За Смітом саме приватні інтереси є пріоритетом, а не суспільні. Шляхом реалізації приватних інтересів досягаються можливості забезпечення суспільних інтересів.

Мислитель Девід Юм в своїх працях приводи аргументи на захист індивідуалізму, проти релігійного догматизму, свободи вибору та думки. Саме його праці вплинули на формування наукової думки Адама Сміта.

Австрійський економіст Фрідріх Гаек назвав індивідуалізм “раціоналізаторським”, який відрізняється силою віри в індивідуальний розум. Все що створено є результатом свідомого проектування людського розуму, що пов’язано з концепцією суспільного договору та проектуванням соціальних інститутів [4]. Фрідріх Гаек писав – “Тільки наявність загальних правил уможливує мирне співіснування людей у суспільстві” [5]. Тобто він стверджував, що тільки право здатне урівноважити інтереси всіх гравців економічних і соціальних відносин. В свою чергу право виходить з волі законодавця, який раціонально досліджує суспільні проблеми і створює закони які створюють стабільний соціальний лад.

Фрідріх Гаек критикував соціалістичні країни,

такі як Радянський Союз, які спиралися на центральну владу та раціональне планування, стверджуючи, що ні один планувальний орган не спроможний володіти всеохоплюючою інформацією про реальний стан справ та взаємодію в суспільстві аби його переоблаштувати.

Сучасна соціологічна наука багато уваги приділяє поясненню поведінки «людини економічної». Такий підхід пропонує в рамках економічної соціології вивчати соціальні основи економічної дії. Тобто, економічні дії залежать від соціальних відносин, інститутів та структур. Соціологічний підхід розглядає економічну дію як соціальну дію.

Першим хто розділив економічну теорію і соціологію був В. Паретто. Відповідно економічна наука розглядає логічні дії, а соціологія трактує нелогічні [2]. Згідно Дж. Дьюзеббері вся економічна теорія присвячена тому, як люди роблять вибір, а вся соціологія – тому, чому люди не мають ніякого вибору [6]. Якщо розглядати економічну і соціологічну людину, як антиподів, то перший – це незалежна людина, егоїстична, компетентна, раціональна, а друга – підкоряється звичаям та нормам, ірраціональний, не послідовний, не поінформований та безкорисний (табл. 4).

Таблиця 1 – Людина економічна та соціологічна [7, 8]

Вимір	Людина економічна	Людина соціологічна
Суб’єкт	Індивід	Група, співтовариство (індивід як член групи)
Мотивація	Особистий інтерес	Цінності (традиції, солідарність, свобода, рівність, віра)
Критерії оцінки	Раціональність, калькуляція (баланс прибуток – втрати)	Велика кількість раціональностей, нормативна нераціональність і ірраціональність (хороше проти поганого)
Принципи дії	Вільний вибір, жорсткі обмеження	Обмеження в дії (м’які), діють інші, дії мають різні значення, сила звичаїв
Простір дії	Ринок, приватна сфера	Суспільство (ринок як соціальний інститут), публічна сфера
Принципи організації соціального простору	Взаємодія індивідів, для взаємної вигоди	Вплив політики (влади) відповідно до критеріїв соціальної справедливості
Цілі аналізу	Передбачення	Опис, інтерпретація, дослідження
Методи	Математичні, формальні	Емпіричні, якісні
Методологія	Редукціонізм, індивідуалізм	Холізм
Інтелектуальна традиція	Кейнс, Маршал, Сміт, Самуельсон	Маркс, Дюркгейм, Вебер, Парсонс

Напрямок індивідуалізму розвивали представники різних економічних шкіл: австрійської школи, неокласики та маржиналісти. Л. Мізес рахував, що соціальні інститути можуть бути зрозумілими шляхом аналізу індивідуальних дій, оскільки тільки про них можна мати достовірні дані. Він вибудував ієрархічну схему в якій індивідуальні дії є первинними, а колективні вторинними [9].

Методологічний холізм з протилежністю методологічному індивідуалізму. Холісти розглядають індивіда, як частину цілого. Первинними приймаються соціальні інститути (наприклад держава), а не індивід, а характеристика індивіда є похідною від буття інститутів. Згідно такої теорії саме інститути визначають логіку економічного розвитку.

Холізм як філософський напрямок був заснований Дж. Холдейном, а як поняття вченим К. Сметсом в 1925 р. В економічній теорії холізм виходить з єдності економічної, соціальної, культурної сфер, в якій існує економічний агент. Індивід існує в тісному взаємозв'язку з іншими індивідами, які

безпосередньо впливають на його поведінку.

Філософським обґрунтуванням існування холізму традиційно виступають німецькі мислителі та науковці. Ф. Гегель стверджував, що суспільство формується завдяки прояву духу народу, а держава є системо утворюючим елементом.

Подальший розвиток дискурс холізму отримав завдяки американському інституціоналізму, який дозволяє проводити аналіз в рамках порівняння досліджень соціально-економічної системи. Для інституціоналізму характерні міждисциплінарний підхід та введення нової одиниці економічного аналізу – інститут.

Нідерландськими вченими Чарльзом Тернером та Альфонсом Тромпернаарсом використовуючи інституціональний підхід було виявлено різницю в моделях капіталізму на основі реалізуємих в деяких країнах стратегій індустріалізації. Так вони визначили дві стратегії індустріалізації “інноваційну” та “наздоганяючу” (таб. 2).

Таблиця 2 – Порівняння національних стратегій індустріалізації [10]

	Великобританія, США	Німеччина, Японія
Фактори часу	Рання індустріалізація	Пізня індустріалізація
Стратегія розвитку	Інновації охоплюють широке коло підприємництва і управління	Вибір найбільш пріоритетних технологічних секторів
Історична роль уряду	Не орієнтуються в нових явищах в області бізнесу. Вмішуються постфактум з ціллю реформування творців багатства, бізнес виступає радником в сфері реформ	Знають сильні сторони ведучих світових економік, співпрацюють з самого початку, спонукають індустріалізації, грають конструктивну роль
Освіта	Дуже широке, з акцентом на природничі науки	Концентрація не ефективних технологій і прикладній науці в ключових галузях
Економіка	Розділена між макроекономікою та мікроекономікою	Організована навколо мезоекономіки (розвитку окремих секторів економіки та галузей промисловості)
Соціальна політика	Відстала в порівнянні з інноваційним розвитком. Уряд в змозі вводити соціальні зобов'язання, які перешкоджають бізнесу	Вбудована відповідно до задач індустріалізації. Уряд розглядає соціальні переваги в якості основ підтримки зі сторони суспільства.
Відносини в сфері праці	Зазвичай напружені з точки зору вартості робочої сили, постійно присутні намагання знизити оплату в сфері праці	Зазвичай гарні, оскільки розвиток починається з низького рівня оплати праці, який поступово підвищується, по мірі того як ведучі країни випереджаються.

	Великобританія, США	Німеччина, Японія
Філософія розвитку	Лібертаризм, вільна торгівля	Керуєма конкуренція, ранній протекціонізм і теологія – логіка цілей вже досягнутих ведучими економіками. Ключові ніші і вибір вчителів.
Перехід від феодалізму	Поступовий, закінчений. Промисловість побудована на базі середнього класу, індивідуалізму та особистої вигоди.	Швидкий і часткове не закінчений. Промисловість побудована на базі колективних феодальних уявлень про обов'язок і взаємності.
Концепція фінансування промисловості	Дотримання не стабільного короткострокового ринку акцій і імущих на ризик індивідів, які прагнуть швидкої вигоди, обмеженні знання, короткочасні зв'язки	Домінування короткочасного банківського фінансування і орієнтування на менш ризикові інститути, більш глибокі знання, менша невизначеність, більш близькі стосунки.

Аналізуючи два існуючих підходи до індустріалізації (економічного розвитку) капіталістичних країн можна зробити висновок, що навіть близькі по соціально-економічному устрою, традиціям, навіть географічно (Великобританія та Німеччина) дуже сильно відрізняються у підходах щодо економічної політики.

Країни з “інноваційною” стратегією схожі на першопрохідців авантюристів, які ризикують заради мрії і ідеалів. Час від-часу вони помиляються та терплять невдачі, але якщо відбуваються проривні відкриття, то це їхні відкриття, що дозволяє їм вириватися вперед в конкурентній боротьбі і відшкодувати затрати та невдачі зроблені до цього. Звичайно такий підхід достатньо ризиковий і авантюристичний.

Виникає питання – чому такий підхід притаманний саме Великобританії? Відповідь на це ховається в історії розвитку культури цієї нації. Великобританія, завдяки глибоким мореплавним традиціям, стала в XIX столітті найбільшою колоніальною державою світу, кордони якої простягалися від східного узбережжя Тихого океану і до західного узбережжя Атлантичного. Це говорить про авантюрну сутність самого суспільства і індивіда (британця), який прагне до пригод, свободи та відкриттів, звісно з метою наживи.

Традиції вольностей у англійців можна спостерігати ще з XIII ст., з часів підписання королем Англії Джоном Безземельним указу,

який отримав назву “Велика хартія вольностей”. Звісно цей указ був виданий не за ініціативи короля, його змусили на це бунтівні барони, які не погоджувалися на утиски своїх прав. За допомогою воєнної сили баронами було захоплено Лондон і змушено короля підписати указ. В подальшому “Велика хартія вольностей” була підтверджена королем Генріхом III в 1225 р. та повторно Едвардом I в 1297 р. Даний документ мав 63 статті які регулювали питання податків, зборів та повинностей, судочинства, власності і її успадкування, гарантували свободи, особистий і майновий захист вільних людей і обмежував владу короля [11].

Саме “Велика хартія вольностей” була фундаментом для подальшого зародження демократичних інститутів в Англії. Згідно указу короля створювалася рада з 25 баронів для нагляду за діями короля. В 1265 р. рада баронів трансформувалася в парламент. В цьому ж році зазнав змін і склад парламенту – в ньому мали право брати участь не тільки барони і лицарі, а й громадяни великих міст. Саме цей період можна назвати періодом початку парламентаризму в Європі.

Наступним визначним етапом розвитку суспільства та економіки стало те, що в середині XVII ст. в Англії відбулася перша в Європі буржуазна революція. Буржуазія, або ранні капіталісти, виступали за вільні ринкові відносини, а монархи продовжували продавати патенти на виробництво і випуск

різних товарі. Феодали в свою чергу не давали розпоряджатися земельною власністю та запроваджували високі рентні ставки, що не могло не викликати протест у суспільстві. Конфлікт зароджений на економічному ґрунті призвів до зміни політичного устрою в Англії. На певний час була оголошена республіка, але з часом відновилася монархія і король Карл II підписав Декларацію за якою встановлювався новий конституційний порядок в якому корона визнавала верховенство влади за парламентом.

Англія стала першопрохідцем в Європі, та і у світу, у розбудові демократичних інститутів і цінностей. Саме це призвело до зміни соціально-політичного та соціально-економічного устрою в країні. Буржуазна революція сформувала англійську націю, ліквідувала феодальну роздробленість та пришвидшила формування ринкової економіки, саме вона стала компромісом між буржуазією (торговці, фінансова верхівка) та земельною аристократією (лендлордами).

Змінюється в Англії структура виробництва – організовуються нові мануфактури з виникненням яких все більше відбувається розподіл праці. Розвивається текстильна промисловість, яка в XVII ст. складала 90 % всього експорту. Створюється торговий флот та торгові компанії.

Адам Сміт так описував в XVIII ст. розподіл праці на шпильковій мануфактурі “Один робочий тягне проволоку, другий вирівнює її, третій відрізає, четвертий загострює, п’ятий відточує її для посадки головки. Таким чином робота по виготовленню шпильки ділилася на окремі 18 операції” [12]. Такий розподіл праці в рази пришвидшив виробництво товарів на мануфактурах та підготував підвалини для виникнення великого машинного виробництва. З виникненням машин мануфактура перетворилася у фабрику і Англія стала першою світовою країною в якій з’явилося фабричне виробництво з використанням машин, що вплинуло на розвиток її економічної та військової могутності.

Англія почала впроваджувати велику кількість парових машин і різноманітних станків, що допомогло не тільки масштабувати промислове виробництво, але і зброї та боєприпасів [13].

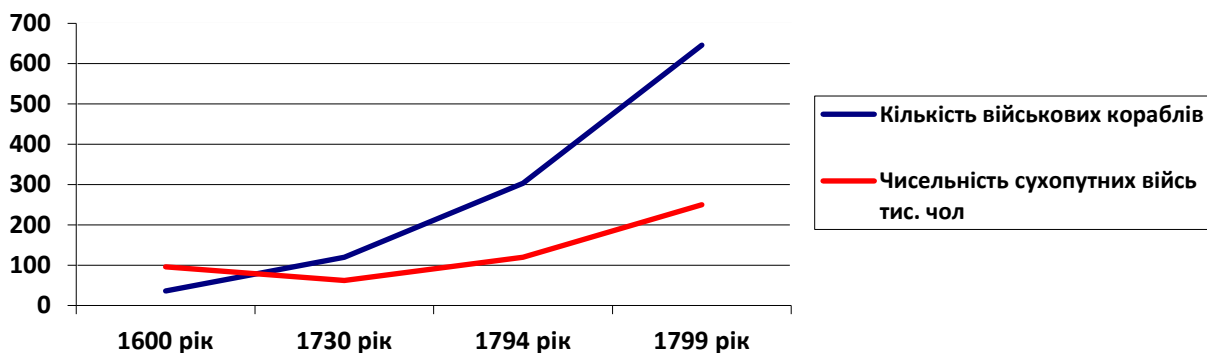
Доказом військової могутності та технологічної переваги Англії є те, що у XVIII ст. вона завойовує значні території в Європі (Гібралтар, Мальта, Ірландія), Північній Америці (Канада), Австралії, Новій Зеландії, Південній Африці, Індії, Цейлоні. В цьому ж столітті Англія захоплює найважливіші колонії Франції. На початок XX ст. на долю Великобританії припадало 57 % площ колоніальних володінь світу. Колонії були основними постачальниками сировини та ринком збуту готової продукції [14].

Створенням у 1600 р. Ост-Індійської компанії дало Англії право вести монопольну торгівлю з Індією та отримувати прибутки по 100-200%. У XVIII ст. Ост-Індійська компанія захопила у Індії ряд територій та збирала податки з них. До 1813 р. вона мала виняткове право на торгівлю з Китаєм та Індією [15].

Захоплення таких великих територій було б не можливе без військової переваги Англії на морях. На початок XVII ст. флот Англії складався з 36 великих бойових кораблів та 2000 невеликих торгових суден які при необхідності могли використовуватися в якості бойових. Загальна водотоннажність воєнних кораблів складала 16 210 тон, 5359 матросів та 2118 солдатів [16].

В 1730 р. Англія вже мала на озброєнні від 100 до 120 воєнних кораблів, що було найвищим показником у світі. Навіть її найбільший конкурент Франція не змогла з нею зрівнятися, хоча на початку XVIII ст. в неї були якісніші кораблі, але невдовзі англійці запозичили технології у французів і перегнали їх [17].

Завдяки сильній економічній та фінансовій політиці Англія змогла швидко реформувати свій військовий флот і збільшити кількість бойових кораблів до 303 одиниць в 1794 р. та до 646 одиниць вже в 1799 р. Сухопутні війська збільшилися до 250 000 чоловік (мал. 1) [13].

Малюнок 1 – Чисельність бойових кораблів та сухопутних військ Англії в XVII – XVIII ст. ст.

Починаючи з кінця XVIII ст. в Англії вводиться бюджетування флоту, в той час як її противники фінансували війська ситуативно. На відміну від інших держав флот англійців в мирний час кожного літа виходив на навчання для залагодження кораблів та відпрацювання тактики. Офіцери на кораблях відпрацьовували лінійну тактику, а матроси роботу з вітрилами і стрільбу з гармат. Велася робота з рекрутингу та муштри матросів. Королівський флот рахувався самим швидкострільними – до 3 пострілів за 5 хвилин з однієї гармати. Також в Англії існував 100 тисячний мобілізаційний резерв з

моряків на торгових кораблях.

Те, що Англія стала наймогутнішою морською світовою державою є закономірним адже саме вона була першою країною в якій зник феодальний устрій і зародилися демократичні інститути, які дали поштовх для розвитку ринкової економіки (конкуренції та капіталізму). Відповідно це спонукало до економічної революції, створенню нових форм підприємництва та технологій. Паралельно з ростом економічної могутності росла і воєнна могутність Англії, що зробило її на початок XX ст. найбільшою колоніальною державою світу (мал. 2).

Малюнок 2 – Закономірність у розвитку воєнно-економічного потенціалу Англії XVI – XIX ст.

Висновки

Проведене дослідження показує, що саме соціальне, політичне та економічне

перетворення у Великобританії зробили її передовою світовою країною у всіх

відношеннях. Англія стала першою країною в Європі, та і у світі, де почали функціонувати демократичні інститути, що забезпечило захищеність приватної власності і спонукало до переходу економіки на капіталістичні рейки. Перші мануфактури та фабрики почали з'являтися саме на території Англії. Бум на новітні технології дозволив Англії розвиватися надзвичайно швидкими темпами та отримувати перевагу над своїми суперниками. Зростання економіки та використання новітніх технологій призвело до нарощення її воєнної могутності. На кінець XVIII ст. Англія мала найпотужніший та

найпідготовленіший флот у світі, підтвердженням цьому були завоювання які вона проводила. В XIX ст. Англія стає найбільшою колоніальною державою та найбільшою імперією світу. Звісно цей статус важко утримати вічно і Англія з часом ним поступиться, але головне, що ми можемо чітко прослідкувати закономірності її успіху та зробити необхідні висновки. Першим і ключовим драйвером для розвитку Англії став індивідуалістичний підхід, який заключався в забезпеченні прав та свобод громадянина, а також верховенства права.

Список використаних джерел

1. Kincaid H. Methodological Individualism. Atomism. The Handbook of Economic Methodology, 1998.
2. Арон Р. Этапы развития социологической мысли. М., 1993.
3. Лок. Дж. Два трактата о государственном правлении. Сочинения. В 3 т. Т. 3. Москва, 1988. с. 137- 405.
4. Хайек Ф. Индивидуализм и экономический порядок. Москва, 2000. с. 29-31.
5. Friedrich A. Hayek. Law, Legislation and Liberty (Chicago: University of Chicago) Press, 1976.
6. Duesenberry J. Comment on "Economic analysis of Fertility. Demographic and Economic Change in Developed Countries, ed. By the Universities-National Bureau Committee for Economic Research. Princeton. Princeton University Press, 1985. P. 12.
7. Kmorawski W. Socjologia ekonomiczna. W-wa: PWN.2001 s. 33.
8. Методологический индивидуализм и холизм в экономике и социологии <https://cyberleninka.ru/article/n/metodologicheskiy-individualizm-i-holizm-v-ekonomike-i-sotsiologii> (дата звернення 22.06.2020)
9. Мизес фон Людвиг. Человеческая деятельность: Трактат по экономической теории. Челябинск, 2005. С.27.
10. Turner Charles., Trompenaars Alfons. The Seven Cultures of Capitalism: Value Systems for Creating Wealth in the United States, Japan, Germany, France, Britain, Sweden, and the Netherlands Doubleday Business. NY, 1993. p. 202.
11. Володимир Лукянюк Велика хартия вольностей. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0615M/> (дата звернення 27.06.2020).
12. Адам Сміт. Багатство народів. Дослідження про природу та причини добробуту націй. Наш формат. Київ. 2018. с. 243.
13. Артемов М. Британия и Европа: три века противостояния. URL: <https://www.forbes.ru/mneniya/opyty/83005-britaniya-i-evropa-tri-veka-protivostoyaniya> (дата звернення 04.08.2020)
14. Колонии Великобритании. URL: <http://www.dal.by/news/89/07-11-12-41/> (дата звернення 04.08.2020).
15. Поляк Г. Б., Маркова А. Н. История мировой экономики, 2002. <http://epi.cc.ua/112-ekonomika-anglii-xvi.html> (дата звернення 04.08.2020).
16. Букінов В. Ю. Вооруженный силы Англии в конце 16 – начале 17 века. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vooruzhennye-sily-anglii-v-kontse-xvi-nachale-xvii-vekov> (дата звернення 04.08.2020).
17. Причины превосходства Англии на морях к середине XVIII века. URL: <https://george-rooke.livejournal.com/125073.html> (дата звернення 04.08.2020).

Влияние исторического развития государства на формирование его военно-экономического потенциала

Николай Ткач * ^A; Иван Аблазов ^A; Игорь Комарницкий ^A

*Corresponding author: к.т.н., начальник кафедры, e-mail: nyck1985@ukr.net, ORCID: 0000-0002-8832-1268

^AНациональный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского, пр-кт Воздухофлотский, 28, г. Киев, 03049, Украина

Аннотация

Статья интересна для специалистов, как в экономической, так и в оборонной сферах, которые занимаются исследованием вопросов по обеспечению военно-экономических потребностей государств, как в мирное, так и в военное время. Целью статьи является исследование зависимостей в развитии экономического потенциала государства и наращиванию ее военной мощи, на примере исторического развития Великобритании. Поставленная научная задача решалась путем определения тенденций в социально-экономическом и политическом развитии Великобритании.

В процессе достижения цели исследования использованы следующие методы научного познания: исторической аналогии, анализа, синтеза, индукции, дедукции, системного подхода.

Проведенный анализ источников показывает, что вопросам развития военно-экономического потенциала государств уделяется большое внимание, особенно интерес к этому вопросу начал расти с началом войны в Сирии и Украины. Подавляющее большинство государств мира постепенно увеличивают свои оборонные бюджеты, тем самым наращивая глобальную военную мощь и напряжение. Вопросам военной мощи все больше уделяется внимание высшего политического руководства передовых государств мира, не может не вызвать интерес у ученых. Исследование исторических аналогий, идентичных событий в прошлом, могут помочь выявить закономерности и прогнозировать сценарии будущих событий, поможет государствам лучше подготовиться к потенциальным угрозам.

В статье проведен анализ развития социально-экономического и политического устройства Великобритании на протяжении сотен лет, выявлены определенные тенденции и закономерности их влияния на военно-экономический потенциал государства.

Ключевые слова: экономический потенциал, военный потенциал, военно-экономический потенциал, национальная мощь, экономическая мощь, военная мощь.

The influence of the historical development of the state on the formation of its national power

Mykola Tkach * ^A; Ivan Ablazov ^A; Ihor Komarnyts'kyi ^A

*Corresponding author: Ph.D., Head of the Department, e-mail: nyck1985@ukr.net, ORCID: 0000-0002-8832-1268

^AThe National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, 28, Povitroflotskyi Ave., Kyiv, 03049, Ukraine

Abstract

The article is of interest to specialists, both in the economic and defense spheres, who are engaged in research on the issues of meeting the military and economic needs of states, both in peacetime and in wartime. The aim of the article is to study the dependencies in the development of the economic potential of the state and the increase of its military power, on the example of the historical development of Great Britain. The scientific task was solved by identifying trends in socio-economic and political development of Great Britain.

In the process of achieving the goal of the study the following methods of scientific knowledge were used: historical analogy, analysis, synthesis, induction, deduction, system approach.

The analysis of the sources shows that the issue of developing the military and economic potential of the states is given a lot of attention, especially the interest in this issue began to

grow with the beginning of the war in Syria and Ukraine. The vast majority of countries in the world are gradually increasing their defense budgets, thus increasing global military power and tension. The issue of military power is increasingly receiving the attention of the top political leadership of the advanced states of the world, which cannot but arouse the interest of scientists. Research on historical analogies, identical to past events, can help identify patterns and predict scenarios for future events, which will help states better prepare for potential threats.

The article analyzes the development of socio-economic and political system of Great Britain over hundreds of years, reveals certain trends and patterns of their impact on the military and economic potential of the state.

Keywords: economic potential, military potential, military-economic potential, national power, economic power, military power.

References

1. Kincaid H. Methodological Individualism. Atomism. The Handbook of Economic Methodology, 1998.
2. Aron R. Etapy razvitiya sotsiologicheskoy mysli. Moscow, 1993.
3. Lok. Dzh. Dva traktata o gosudarstvennom pravlenii. Sochineniya. V 3 t. T. 3. Moscow. 1988. s. 137- 405.
4. Khayyek F. Individualizm i ekonomicheskij porjadok. M, 2000. s. 29-31.
5. Friedrich A. Haek. Law, Legislation and Liberty (Chicago: University of Chicago) Press, 1976.
6. Duesenberry J. Comment on "Economic analysis of Fertility. Demographic and Economic Change in Developed Countries, ed. By the Universities-National Bureau Committee for Economic Research. Princeton. Princeton University Press, 1985. P. 12.
7. Kmorawski W. Socjologia ekonomicza. W-wa: PWN.2001 s. 33.
8. Metodologicheskij individualizm i kholizm v ekonomike i sotsiologii. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodologicheskij-individualizm-i-holizm-v-ekonomike-i-sotsiologii> (data zvernennya 22.06.2020)
9. Mizes fon Lyudvig. Chelovecheskaya deyatel'nost': Traktt po ekonomicheskoy teorii. Chelyabinsk, 2005. S.27.
10. Turner Charles., Trompenaars Alfons. The Seven Cultures of Capitalism: Value Systems for Creating Wealth in the United States, Japan, Germany, France, Britain, Sweden, and the Netherlands Doubleday Busuness. NY, 1993. p. 202.
11. Lukyanyuk V. Velyka khartiya vol'nostey. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0615M/> (data zvernennya 27.06.2020).
12. Adam Smit. Bahat-stvo narodiv. Doslidzhennya pro pryrodu ta prychny dobrobutu natsiy. Nash format. Kyiv. 2018. s. 243.
13. Artemov M. Britaniya i Yevropa: tri veka protivostoyaniya. URL: <https://www.forbes.ru/mneniya/opyty/83005-britaniya-i-evropa-tri-veka-protivostoyaniya> (data zvernennya 04.08.2020)
14. Kolonii Velikobritanii. <http://www.dal.by/news/89/07-11-12-41/> (дата звернення 04.08.2020).
15. Polyak H.B., Markova A.N. Istoriya svitovoy ekonomiky, 2002. <http://epi.cc.ua/112-ekonomika-anglii-xvi.html> (data zvernennya 04.08.2020).
16. Bukinov V. YU. Vooruzhenniy sily Anglii v kontse 16 – nachale 17 veka. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vooruzhen-nye-sily-anglii-v-kontse-xvi-nachale-xvii-vekov> (data zvernennya 04.08.2020).
17. Prichiny prevoskhodstva Anglii na moryakh k sredine XVIII veka. URL: <https://george-rooke.livejournal.com/125073.html> (data zvernennya 04.08.2020).